

Literárna galéria Čakanky za rok 2020

Laco Zrubec

sa narodil 4. októbra 1931 v Šuranoch v rodine umeleckého stolára. Na jeho život mala výrazný vplyv matka. Zaujímal sa o literatúru a divadlo, syna viedla k čítaniu domácich aj svetových klasikov. Tento vplyv sa prejavil v jeho budúcom živote a láska a vďačnosť k matke ho sprevádzala po celý život.

Do základnej školy začal chodiť v Topoľčanoch, ale ukončil ju v Šuranoch. Tu bol svedkom tragickej udalosti na Vianoce 1938, pri ktorej zastrelili nemú Máriu Kokošovú, pretože bola v dave spievajúcom slovenskú hymnu po vianočnej omši.

Táto tragédia v ňom zanechala hlboké stopy a neskôr sa z Laca Zrubca stal vytrvalý zástanca Slovákov a slovenskej kultúry. Obchodnú akadémiu začal navštevovať v Nových Zámkoch, ale po roku štúdia prestúpil na Strednú poľnohospodársko-technickú školu v Zlatých Moravciach na ekonomický odbor.

Po úspešnej maturite začal pracovať ako referent na rôznych pracoviskách v Nitre, Prievidzi a Bratislave. V rokoch 1961 – 1964 absolvoval diaľkové štúdium divadelnej réžie na Osvetovom ústave v Bratislave a od roku 1961 sa stal umeleckým vedúcim súboru malých javiskových foriem Divadlo na priedomí v Nitre.

Pre tento súbor napísal niekoľko inscenácií. V rokoch 1967 – 1971 pracoval ako externý redaktor kultúrnej rubriky vo vtedajšom denníku Roľnícke noviny.

V rokoch 1972 – 1996 bol redaktorom týždenníka Život, kde sa venoval najmä historiografii. V týždenníku Život publikoval veľmi obľúbený seriál Poznáte svoj rodokmeň? V ňom popularizoval fakty z výskumu ontogenézy priezvisk na Slovensku. Neskôr pracoval ako externý redaktor denníka Slovenská republika. Žil a tvoril v Nitre. Bol členom Spolku slovenských spisovateľov, aktívne pracoval v Nitrianskej odbočke SSS, spolupracoval s Maticou slovenskou v Nitre a podieľal sa na vydávaní Almanachu Nitra ako šéfredaktor.

Od stredoškolského štúdia na obchodnej akadémii písal básne, poviedky a krátke literárne útvary, ktoré publikoval v denníkoch a literárnych časopisoch. Jeho prvou knižnou publikáciou bola regionálna monografia Šurany. Na nej sa podieľal autorsky a editorsky. V písaní umeleckej, historizujúcej a faktografickej literatúry pokračoval po celý svoj život. Chcel čitateľom sprostredkovať neznáme fakty z našich dejín, archeológie a života slovenských osobností.

Tvorba Laca Zrubca sa vyznačovala rôznorodosťou žánrov. Jeden jej prúd predstavovali skeče, etudy a krátke texty pre malé javiskové formy a scenáre, druhý literatúra faktu, v ktorej dal prednosť národno-historickej faktografii, a takto chcel upevňovať národné vedomie a národnú hrdosť. Pri písaní literatúry z histórie sa neuspokojil len so sprostredkovanými faktami, ale osobne navštevoval archeologické náleziská, spolupracoval s významnými archeológmi a vedcami. Podarilo sa mu objaviť niektoré zaujímavé artefakty, napr. pamätnú tabuľu kapitána Šurianskeho a Fiľakovského hradu baróna Tomáša Bosniaka z roku 1609; bol spoluobjaviteľ relikvií sv. Cyrila.

Literatúra faktu ho priviedla k písaniu historických románov. Tie predstavujú tretí prúd jeho tvorby. V nich sa na fakty pozerá z iných hľadísk, napr. emocionálneho, psychologického alebo filozofického. Štvrtý prúd reprezentujú diela, kde zobrazil nové skutočnosti zo života významných osobností, ako boli Franz List (Liszt) a Alexander Petrovič (Sándor Petöfi), a spracoval ich v románoch s istou mierou reálnej biografie a autorskej fikcie. Posledný prúd jeho diela tvoria tiež romány, ale nie sú žánrovo čisté, obsahujú dobrodružné, historické a psychologické prvky. K jeho tvorbe musíme zaradiť aj jeho novinársku prácu, písal množstvo článkov z oblasti našej kultúry a historiografie. K najúspešnejším patrí obdobie, keď pracoval pre týždenník Život.

Svojím literárnym dielom sa Laco Zrubec usiloval dvíhať sebavedomie Slovákov, rozširovať poznanie histórie o nové fakty a skutočnosti, zamerať pozornosť na významné osobnosti našej minulosti a byť prirodzene hrdý na jedinečnosť týchto osobností. Tomuto úsiliu venoval celý svoj spisovateľský život. Jeho dielo je rozsiahle, v Čakanke vyšli tri z jeho kníh: Slávni Slováci sveta, Dedinka v údolí, Poznáš svoj rodokmeň? Zomrel v Nitre 24. februára 2011.

Dielo:

Rozbité okná (1962)
Šurany 1968, 1998)
Rozvod (1972) – televízna inscenácia
Poklady zeme (1986)
Gýmešský hárem (1990, 2006)
Žofia Bosniaková (1991, 2005)
Osobnosti našej minulosti (1991)
Prvý známy bol Pribina (1994)
Staronitrianske tragédie (1995)
Vykopaná pravda (1997), spoluautor Ladislav Ťažký
Radava 1237 – 1997 (1997)
Starý kocúr (1998)
Hanba (1999)
Slávni Slováci sveta (2000, 2001), Čakanka, 2007
Mohamedán z Ďarmôt (2001)
Meditácie (2001)
Posledný hriech (2001)
Zlomený sen (2002)
Posledný súboj (2003)
Hrušovské truhlice (2003)
Kragujevská vzburá (2003)
Salaše naše (2004)
Staroslovenské tragédie (2005)
Ranil tvár ženy (2005, 2010)
Posledná hodina (2006)
Struny prstov Laca Zrubca (2006)
Tajomstvo dotykov (2007)
Kontesa Lia (2008)

Zomrel dva razy (2008)
Posledný hriech (2010)
Franz List (a jeho najmilšie) (2010)
Dedinka v údolí (2010) Čakanka
Žofia Bosniaková slovom a obrazom (2011)
Poludnica (2011)
Poznáš svoj rodokmeň? (2016) Čakanka

Ocenenia

Čestný občan mesta Nitra
Cena mesta Šurany
Čestný člen Matice slovenskej
Cena E. E. Kischa, medzinárodná literárna cena za literatúru faktu

Z tvorby

(Úryvky sú z knihy Zomrel da razy)

xxx

Maďarská oficialita bez dostatočných dôkazov jednoznačne tvrdila (nie dokazovala!), že Sándor Petöfi zahynul na segesvárskom poli. Hovorili tak, hoci na základe žijúcich očitých svedkov neboli o básnikovej smrti presvedčení. Mnohí, aj zo strany príbuzných Petrovičovcov, neverili, že básnik je mŕtvy. Nik nevidel zoznam vojakov odvečených do Ruska ako zajatcov zo Segesváru. Protesty očitých svedkov, ktorí po bitke v Segesvári videli živého Petöfiho, boli takticky umlčané. Úrady ich výroky nebrali na vedomie. Ani ich prísahy, písomné vyhlásenia.

Mŕtvy Sándor Petöfi, alias Alexander Petrovič, bol pre Maďarov vzpruhou na osamostatnenie sa krajiny od viedenskej centrálnej byrokratickej vlády. S Petöfiho revolučnými básňami ľud manifestoval, vstupoval do štrajkov, volal po slobode...

xxx

V lete 1989 vzrušila maďarskú verejnosť správa o medzinárodnej expedícii do Barguzina, obce neďaleko Bajkalského jazera na Sibíri, kde našli hrob Alexandra Stepanoviča Petroviča, alias Sándora Petöfiho. Hlavným aktérom, sponzorom bol Megamory Ferenc Morvai. Expedícia dostala povolenie od predsedu obecného zastupiteľstva Valerija Jakovieviča v Barguzine a ďalších orgánov v prítomnosti pravoslávneho popa, kňaza v Ulam – Ude, otvoriť hrob, v ktorom odpočívá básnik. Nechýbali ani ďalší odborníci, medzi nimi americký antropológ Bruce Latimer a Clyde Simpson. Hrobová jama sa nachádzala v hĺbke 128 centimetrov. Z maďarskej akadémie bol prítomný prof. István Kiszely, antropológ, ktorý bol vedúcim expedície. Prítomný bol aj Alexej Vasilievič Tivanenko, archeológ Lajos Kardos, Mihály Nehéz a antropológ Alexej Buriajev. Odborníci preskúmali Petrovičovú lebku.

xxx

Exaktnú expertízu vykonali kvalifikovaní odborníci z Ruska, Ameriky a Maďarska. Poznali základné črty Petrovičových kostí podľa popisu. Na cintoríne, kde sa konal výskum v dňoch 13. až 21. júla 1989, expedícia preskúmala podľa predpísaných pravidiel exhumácie dvadsaťsedem hrobov. Bolo to miesto, kde v minulosti pochovávali vyhnancov. Postup ich odkryvania tiež zodpovedal požiadavkám exaktného výskumu. Najskôr identifikovali hrob dekabristu pochovaného vedľa Petroviča. Potom našli kostru Alexandra Stepanoviča Petroviča. Zápisnicu podpísali antropológovia Bruce Latimer a Clyde Simpson z Clevelandu, Alexej Buriajev, antropológ z Petrohradu, a István Kiszely z Antropologického ústavu Maďarskej akadémie vied. Maďarská akadémia vied publikovala odbornú analýzu na prísnom vedeckom základe. Nečudo, o básnikovi sa zachovalo mnoho popisov, jedna dobová fotografia – dagerotypia, ešte aj zväzok vlasov. Odborníci boli informovaní o chorobách básnika. Porovnali reálie so skutkovým stavom.

xxx

Okrem spomínaných reálií odborníci mali tiež k dispozícii jedinú fotografiu – dagerotypiu, podľa ktorej porovnali známe odborné body, a nezmýlili sa. Antropológovia získané údaje porovnali s popismi. Porovnávali snímku s lebku objavenou v Barguzine ruskými a americkými odborníkmi. Básnikova lebka prostredníctvom pittsburského počítača dokumentovala dagerotypiu ako absolútnu totožnosť!

xxx

Redaktor Tibor Borzák sa sputuje, prečo úrady nechcú povoliť exhumáciu hrobu Petrovičových rodičov na kerepešskom cintoríne. Antropológovia vedia, že keby vzali vzorky DNA a porovnali by ich zo vzorkami z Barguzina, celý mýtus

o Pétöfim ako hrdinovi národa, ktorý zahynul v bojoch za slobodu a padol pri Segesvári, kde je pochovaný v spoločnom hrobe, by bol fraškou.

xxx

Desiateho októbra 1991 v týždenníku Život autor Laco Zrubec priniesol príspevok pod názvom Aj zomrel dva razy, kde informuje čitateľov Slovenska o celej problematike Alexandra Petroviča. István Kiszely v knihe Mégis Petöfi pozitívne kvituje tento príspevok.